

ISSN:1306-3111

e-Journal of New World Sciences Academy
2010, Volume: 5, Number: 2, Article Number: 1C0154

EDUCATION SCIENCES

Received: May 2009

Accepted: March 2010

Series : 1C

ISSN : 1308-7274

© 2010 www.newwsa.com

Burcu Duman

Çetin Semerci

University of Firat

csemerci@firat.edu.tr

Elazig-Turkey

DIZGELİ ÖĞRETİMİN ÖĞRETMEN ADAYLARININ DEMOKRATİK TUTUMLARINA ETKİSİ

ÖZET

Araştırmanın amacı, 'Dizgeli öğretimin öğretmen adaylarının demokratik tutumlarına etkisi'ni belirlemektir. Araştırma, deneysel yöntem ile gerçekleştirilmiş olup "ön test-son test kontrol gruplu desen" kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma alanını, 2007-2008 öğretim yılı bahar döneminde, Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi (BÖTE) Bölümü birinci sınıfında okuyan ve "Eğitim Psikolojisi" dersini alan 31 deney ve 31 kontrol grubundaki öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırmada, dizgeli öğretimle demokratik tutumların geliştirilmesinde bir kalıcılık sağlanmıştır ve bu model uzun zaman periyodunda kullanılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Dizgeli Öğretim, Demokratik Tutum, Öğretmen Adayları, BÖTE, Eğitim Psikolojisi

THE EFFECT OF SYSTEMATIC TEACHING ON STUDENT TEACHERS' DEMOCRATIC ATTITUDES

ABSTRACT

The aim of the study is to determine 'The effect of systematic teaching on student teachers' democratic attitudes'. The method of the study is experimental and control grouped pretest and posttest design (was used atımlalı). The study field of the research consists of the first grade student teachers in the experimental group 31 and control group 31 who have taken the course of 'Educational Physiology' course in the department of Computer and Teaching Technologies at the Faculty of Education at Firat University in the spring term of 2007-2008 academic year. In the study, consistent in developing democratic attitudes via systematic teaching has been gained and this model could be used for a long time periods.

Keywords: Systematic Teaching, Democratic Attitude, Student Teachers, CEIT, Educational Physiology

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Günümüzde yaşanan hızlı değişim süreci, yaşamdan beklentileri değiştirmekte ve yaşama uyum sağlamak için farklı davranış ve tutumların kazanılmasını gerektirmektedir. Bu süreçte eğitim, insanların belli amaçlara göre yetişmesini sağlar (Fidan ve Erden, 1998:23). Eğitim, aynı zamanda kültürlerin aktarımının, gelişiminin ve değişiminin bir aracı (Külahçı, 1995:4) olarak kasıtlı kültürlenmeyi (Ertürk, 1998:8) gerçekleştirmektedir. Eğitimin işlerlik kazanması için eğitim programlarına ihtiyaç vardır (Erden, 1998:2). Dikkatlice tasarlanması gereken eğitim programlarının bünyesinde, şimdiye kadar öğrenme-öğretme süreçlerini planlayan farklı yaklaşımlar ortaya atılmıştır. Eğitim alanında bu farklı yaklaşımlara bağlı olarak öğrenmeyi açıklayan pek çok kuram ve model bulunmaktadır.

Sönmez (2004:11; 2008:5), tüm kuram ve yaklaşımlardan her birinin kendi başına öğrenmeyi açıklamaktan uzak olduğunu ifade ederek dizgeli öğretim modelini önermiştir. Dizgeli öğretim, hiçbir kuram ya da yaklaşımın öğrenmeyi tek başına açıklayamayacağından hareketle, öğretim hedeflerine göre bir derste yeri geldikçe farklı strateji, yöntem, teknik ve taktiklerin uygulanmasını öngören, olabilirlik felsefesine dayandırılan; hedef-davranış, içerik, eğitim durumları ve sınav durumlarından oluşan dirik bir yapıdır.

Dizgeli öğretime göre, sürekli olarak öğrenci, öğretmen, konu, doğa ya da toplum merkeze alınmamalıdır. Merkeze almanın dinamik bir süreç olması daha tutarlı olabilir. Bu nedenle, yerine göre öğrenci, öğretmen, toplum, doğa, devlet, konu ya da hepsinin bileşkesi merkeze alınabilir. Örneğin, hayati bir tehlike durumunda "Bırakalım öğrenci kendi kendine yaparak yaşayarak öğrensin" denilemez. Öğretmenin tehlikeleri belirtmesi, önlemler alması gerekir. Bu durumda öğretmen ve konu merkezde yer almalıdır. Öğrencinin gizil güçlerinin, ihtiyaçlarının ve öğrenme yaşantıları geçirmesinin ön planda olduğu zamanda ise öğrenci merkezde yer almalıdır. Hava, toprak, su kirliliğinin ciddi boyutlarda olduğu; deprem, sel, heyelan olaylarının yoğun görüldüğü bir ortamda doğanın merkeze alınması mantıklı olacaktır. Toplumun ve ülkenin çıkarları, savaş, ulusal düzeyde yaşanan sıkıntıların olması durumunda toplum, ülke merkeze alınmalıdır. Bu şekilde uygulanan değişen dinamik denge yaklaşımı, bilime ve eğitim sisteminin ölçütlerine daha uygun olabilir (Sönmez, 2007:188-189).

Geniş kapsamlı, esnek bir model olan dizgeli öğretimin bilişsel ve psikomotor alanlar olduğu kadar sezgisel ve duyuşsal alana da değinmekte ve eğitim ortamında sevgi kavramına çağrışım yapmaktadır. Sönmez (1997)'in eğitim ortamında sevginin oluşturulması için belirlediği ilkelerden hareketle özellikle duygu ve düşüncelerin paylaşılması, öğretmen ve öğrencinin hoşgörülü olması, sevginin yarattığı olumlu ortam ve imkânların öğrencilerin kendilerini tanımalarına ve yeteneklerini keşfetmelerine imkân sağlaması ve kubaşık (işbirlikli) öğrenme etkinlikleri yapılması dikkat çekici noktalardır. Duygu ve düşünceleri rahatlıkla ifade edebilme, hoşgörülü olma ve kubaşık çalışma aynı zamanda demokratik ortamlarda da bulunan özelliklerdendir. Sınıf ortamının demokratik olmasından yana olan dizgeli öğretim modeli, sınıfı ilgilendiren kararlara öğrencilerin katılımını öngörmekte, kuralların ve yaptırımların uygulanmasında öğrencilere sorumluluk bilincini aşılacaktır. Yaşamın her alanında demokrasi bilincini taşıyan ve demokratik tutumlara sahip bireylerin yer alması istenilen bir durumdur. Özellikle, topluma yön verecek bireylerin yetişmesini sağlayacak olan öğretmen adaylarının demokrasiyi özümsemeleri, öğrencilerine demokrasi bilincini kazandırmada etkili olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle araştırmada, dizgeli öğretimin demokratik tutumlar üzerine etkisi incelenmiştir.

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Araştırmanın amacı, "Dizgeli öğretimin öğretmen adaylarının demokratik tutumlarına etkisini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda demokratik tutumlara ilişkin şu denenceler test edilmiştir:

- Dizgeli öğretim (deney) ve geleneksel öğretim (kontrol) ile ders işlenen gruplarda demokratik tutum ölçeği aracılığıyla elde edilen puanların ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır.
- Dizgeli öğretim (deney) ve geleneksel öğretim (kontrol) ile ders işlenen gruplarda demokratik tutum ölçeği aracılığıyla elde edilen kalıcılık puanları arasında anlamlı fark vardır.

3. YÖNTEM (METHOD)

Araştırma, deneysel yöntem ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, deneysel yöntemin "ön test-son test kontrol gruplu desen" ile deney ve kontrol gruplarının demokratik tutumları araştırılmıştır. Araştırmanın kontrol grubunda, geleneksel öğretim uygulanmıştır. Öğrencilere yedi hafta (21 saat) boyunca "Eğitim Psikolojisi" derisi kapsamında yer alan bilişsel gelişim, dil gelişimi ve ahlaki gelişim konuları geleneksel öğretim ile işlenmiştir. Geleneksel öğretimde, ders sorumlusu dersi anlatmış, öğrenciler not almış ve bazı noktalarda sorular sormuş ve cevabını almıştır. Deney grubunda ise, kontrol grubunda belirtilen konular için dört ders planı hazırlanmıştır. Dizgeli öğretim uygulama planı ve ders planları hazırlanırken, dizgeli öğretimin temel ilkelerinden ve dizgeli öğretim modelini geliştiren Sönmez'in (2007) hazırlamış olduğu örnek ders planlarından yola çıkılmıştır. Dizgeli öğretim uygulama planı, altı ana bölümün birleşiminden oluşmaktadır. Planın ilk bölümünü akıl yürütme yolları oluşturmaktadır. Yedi hafta süren araştırma süresince akıl yürütme yollarından tümdengelim, tümevarım, diyalektik, analogi ve hipotetik-dedüktif akıl yürütme yollarının kullanılması esas alınmıştır. İkinci bölüm dizgeli öğretimin temellerinden olan tam öğrenme modelidir. Bloom (1976) tarafından ortaya atılan tam öğrenme modelinde öğretim hizmetinin niteliği olarak ifade edilen ipucu, pekiştireç, öğrenci katılımı ve dönüt/düzeltilme uygulama planında yer almaktadır. Ayrıca öğretmen adaylarının bilişsel giriş davranışları ve duyuşsal giriş özellikleri de dikkate alınmıştır. Üçüncü bölüm eğitim ortamında sevgidir. Dizgeli öğretim modelini geliştiren Sönmez'in (2007) üzerinde önemle durduğu konulardan biri sevgi eğitimidir. Dizgeli öğretim modelinde vurgulanan noktalardan biri sadece bilişsel alan değil duyuşsal ve psikomotor hedeflerin de ön planda olmasıdır. Bu noktadan hareketle, duyuşsal alan hedeflerin kazanılmasında eğitim ortamında sevgi faktörünün etkili olabileceği düşünülmüştür. Eğitim ortamında sevginin oluşabilmesi için duygu ve düşüncelerin paylaşılması, hoşgörülü olma, kendini tanıma ve kubaşık çalışma bu uygulama planına dâhil edilmiştir. Dördüncü ve beşinci bölümde sunuş yolu ve buluş yolu stratejileri yer almaktadır. Dizgeli öğretim modeli farklı strateji, yöntem ve tekniklerin uygulanmasını gerektirdiği için sunuş yolu stratejisi içerisinde, düz anlatım yöntemi ile soru-cevap ve doğru mu yanlış mı teknikleri uygulama planına alınmıştır. Buluş yolu stratejisi içerisinde ise tartışma ve örnek olay yöntemleriyle akvaryum, konuşma halkası, kartopu, beyin fırtınası ve zıt panel teknikleri uygulama planına alınmıştır. Son olarak altıncı bölümde dizgeli öğretim ile ilişkili olarak demokrasi yer almıştır.

3.1. Çalışma Alanı ve Gruplar (Field of Study and Groups)

Araştırmanın çalışma alanını, 2007-2008 öğretim yılı bahar döneminde, Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi (BÖTE) Bölümü birinci sınıfında okuyan ve

"Eğitim Psikolojisi" dersini alan öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırmada deneysel desen kullanıldığından evren ve örneklem belirlenmemiştir. Lisans not ortalaması, Öğretmen ve Öğretmen Adayları İçin Yansıtıcı Düşünme Eğilimi Ölçeği (Semerci, 2007), Kaliforniya Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği (Kökdemir, 2003) ve Sınıf Ortamına İlişkin Demokratik Tutum Ölçeklerinden elde edilen veriler ölçüt alınarak, toplam 75 öğretmen adayı kümeleme analizine alınmıştır. Bu analiz sonucunda 31 kişi deney ve 31 kişi kontrol grubu olarak belirlenmiştir.

3.2. Veri Toplama ve Çözümleme (Data Collecting and analysis)

Araştırmanın verileri, deneysel yöntem kapsamında; Gömleksiz (1993) tarafından geliştirilen 29 maddelik 'Sınıf Ortamına İlişkin Demokratik Tutum Ölçeği' ile toplanmıştır. Ölçek 5'li likert şeklindedir. Ölçek geliştirme sürecinde yapılan uygulamalar sonucu, madde faktör yüklerinin. 42 ile. 86 arasında değiştiği görülmüştür. Faktörler arasındaki katsayılar hesaplanarak faktörlerin birbirinden bağımsız oldukları gözlenmiştir. Ölçeğin güvenilirlik katsayısı ön uygulamada. 73, son uygulamada ise .68 bulunmuştur. Genel olarak yapılan çalışmalar bu ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir.

Yedi hafta boyunca deney ve kontrol gruplarında süren uygulamalar sonucu ölçeklerden elde edilen verilerin çözümlenmesinde, istatistik (SPSS: Statistical Package for the Social Science) paket programından yararlanılarak bağımlı ve bağımsız gruplar t testleri yapılmıştır.

4. BULGULAR (FINDINGS)

Araştırmanın bu kısmında, iki denencenin testleri yapılarak bulgular ortaya konulmuştur. Birinci denenceye ilişkin deney ve kontrol grubunun ön testleri ve son testleri yapılmış ve ikinci denence için deney ve kontrol grubunun kalıcılık testine yer verilmiştir.

4.1. Birinci Denenceye İlişkin Bulgular (Finding about First Hypothesis)

Araştırmanın birinci denencesi, "Dizgeli öğretim (deney) ve geleneksel öğretim (kontrol) ile ders işlenen gruplarda demokratik tutum ölçeği aracılığıyla elde edilen puanların ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır" şeklinde idi. Tablo 1'de deney ve kontrol grubu "Sınıf Ortamına İlişkin Demokratik Tutum Ölçeği" ön test puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız gruplar t testi sonuçları verilmiştir.

Deney ve kontrol gruplarının demokratik tutum ön test puanlarının levene testi (F) sonuçlarına göre ($F_{eşitlik} = 0,58$; $F_{bilimsellik} = 5,92$; $F_{açıklık} = 22,72$; $F_{düşünceye saygı} = 1,38$; $F_{birlikte çalışma} = 0,02$; $F_{katılım} = 0,04$; $F_{sınıf oyuna başvurma} = 0,04$; $F_{azınlık hakları} = 2,58$), 0.05 düzeyinde verilerin normal dağılıma uygun olduğu tespit edildikten sonra t testi hesaplamaları yapılmıştır. Tablo 1'de deney ve kontrol grubunda yer alan öğretmen adaylarının "Sınıf Ortamına İlişkin Demokratik Tutum Ölçeği" ön test sonuçlarına göre, ölçeğin alt boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bir başka deyişle, deney ve kontrol gruplarının araştırma öncesinde sınıf ortamına ilişkin demokratik tutum ölçeğinin alt boyutları bakımından birbirine denk olduğu söylenebilir. Tablo 2'de deney ve kontrol grubu "Sınıf Ortamına İlişkin Demokratik Tutum Ölçeği" son test puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız gruplar t testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 1. Demokratik tutum ön test puan ortalamalarının deney ve kontrol gruplarına göre karşılaştırılması

(Table 1. Comparison of democratic attitude pretest point means according to the experimental and control groups)

Demokratik Tutum	Ön Test	N	\bar{X}	S	t	p
Eşitlik	Deney	31	3,65	0,35	0,55	0,58
	Kontrol	31	3,60	0,38		
Bilimsellik	Deney	31	3,94	0,42	1,13	0,26
	Kontrol	31	3,83	0,29		
Açıklık	Deney	31	2,51	0,95	-0,29	0,77
	Kontrol	31	2,56	0,43		
Düşünceye Saygı	Deney	31	3,58	0,64	-0,07	0,95
	Kontrol	31	3,29	0,65		
Birlikte Çalışma	Deney	31	3,58	0,63	1,81	0,08
	Kontrol	31	3,29	0,64		
Katılım	Deney	31	4,63	0,34	0,77	0,45
	Kontrol	31	4,55	0,39		
Sınıf Oyuna Başvurma	Deney	31	4,24	0,98	-0,64	0,52
	Kontrol	31	4,39	0,78		
Azınlık Hakları	Deney	31	3,49	0,51	0,50	0,62
	Kontrol	31	3,43	0,50		

*P<0,05 Sd: 30

Tablo 2: Demokratik tutum son test puan ortalamalarının deney ve kontrol gruplarına göre karşılaştırılması

(Table 2. Comparison of democratic attitude posttest point means according to the experimental and control groups)

Demokratik Tutum	Son Test	N	\bar{X}	S	t	p
Eşitlik	Deney	31	4,12	0,70	0,37	0,72
	Kontrol	31	4,05	0,87		
Bilimsellik	Deney	31	4,04	0,51	-0,83	0,41
	Kontrol	31	4,16	0,65		
Açıklık	Deney	31	3,44	0,77	-0,99	0,33
	Kontrol	31	3,65	0,85		
Düşünceye Saygı	Deney	31	4,39	0,52	0,47	0,64
	Kontrol	31	4,31	0,72		
Birlikte Çalışma	Deney	31	3,24	0,76	0,28	0,78
	Kontrol	31	3,18	0,73		
Katılım	Deney	31	4,61	0,40	0,87	0,39
	Kontrol	31	4,50	0,58		
Sınıf Oyuna Başvurma	Deney	31	4,26	0,96	0,26	0,79
	Kontrol	31	4,19	0,97		
Azınlık Hakları	Deney	31	4,42	0,50	1,64	0,11
	Kontrol	31	4,19	0,58		

*P<0,05 Sd: 30

Deney ve kontrol gruplarının demokratik tutum son test puanlarının levene testi (F) sonuçlarına göre (F eşitlik= 1,32; F bilimsellik= 0,06; F açıklık= 0,92; F düşünceye saygı= 1,11; F birlikte çalışma= 0,00; F katılım= 1,38; F sınıf oyuna başvurma= 0,17; F azınlık hakları= 0,00), 0.05 düzeyinde verilerin normal dağılıma uygun olduğu tespit edildikten sonra t testi hesaplamaları yapılmıştır. Sonuçlara göre, deney ve kontrol grubunun demokratik tutum son test puanları arasında deney grubu lehine artışlar olmasına rağmen bu durum istatistiksel açıdan bir farklılık oluşturmamıştır.

4.2. İkinci Denenceye İlişkin Bulgular (Findings about Second Hypothesis)

Araştırmanın ikinci denencesi, "Dizgeli öğretim (deney) ve geleneksel öğretim (kontrol) ile ders işlenen gruplarda demokratik

tutum ölçeği aracılığıyla elde edilen kalıcılık puanları arasında anlamlı fark vardır" şeklinde idi. Bu denencenin test bulguları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Demokratik tutum kalıcılık puan ortalamalarının deney ve kontrol gruplarına göre karşılaştırılması
(Table 3. Comparison of democratic attitude consistent point means according to the experimental and control groups)

Demokratik Tutum	Kalıcılık Testi	N	\bar{X}	S	t	p
Eşitlik	Deney	31	4,14	0,58	1,31	0,20
	Kontrol	31	3,88	0,90		
Bilimsellik	Deney	31	4,07	0,55	2,07*	0,04
	Kontrol	31	3,72	0,76		
Açıklık	Deney	31	3,51	0,91	-0,05	0,96
	Kontrol	31	3,52	0,67		
Düşünceye Saygı	Deney	31	4,41	0,59	2,02	0,05
	Kontrol	31	4,08	0,70		
Birlikte Çalışma	Deney	31	3,41	0,83	2,20*	0,03
	Kontrol	31	3,00	0,61		
Katılım	Deney	31	4,40	0,69	1,79	0,08
	Kontrol	31	4,05	0,86		
Sınıf Oyuna Başvurma	Deney	31	4,06	0,90	1,12	0,27
	Kontrol	31	3,79	1,03		
Azınlık Hakları	Deney	31	4,32	0,78	2,69*	0,01
	Kontrol	31	3,74	0,92		

*P<0,05 Sd: 30

Deney ve kontrol gruplarının demokratik tutum kalıcılık puanlarının levene testi (F) sonuçlarına göre ($F_{\text{eşitlik}}= 8,96$; $F_{\text{bilimsellik}}= 2,27$; $F_{\text{açıklık}}= 5,40$; $F_{\text{düşünceye saygı}}= 0,47$; $F_{\text{birlikte çalışma}}= 1,62$; $F_{\text{katılım}}= 2,60$; $F_{\text{sınıf oyuna başvurma}}= 2,39$; $F_{\text{azınlık hakları}}= 1,64$), 0.05 düzeyinde verilerin normal dağılıma uygun olduğu tespit edildikten sonra t testi hesaplamaları yapılmıştır. Ölçeğin "Bilimsellik" ($t=2,07$ $p<0,05$), "Birlikte Çalışma" ($t=2,20$ $p<0,05$) ve "Azınlık Hakları" ($t=2,69$ $p<0,05$) alt boyutlarında deney grubu lehine anlamlı bir farklılık gözlenmiştir. Ölçeğin diğer alt boyutlarında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.

5. SONUÇ (CONCLUSION)

Eğitimde demokrasiyi bir yaşam biçimi olarak benimseyen bireylerin yetiştirilmesi gerekir (Yağcı, 1998, 18). Ancak, demokrasi eğitimi vermenin bir reçetesi yoktur (Binbaşıoğlu, 2005, 588). Bu durum da gönüne alınarak, demokratik tutumlar ilköğretimin birinci kademesinden itibaren önemsenmelidir (Branson, 2004). Bu kademedden itibaren tüm eğitim düzeylerinde ders sorumluları demokrat bir model olmalıdır (Duman ve Koç, 2004; Gömleksiz, Kan, 2008). Bu şekilde, öğrenci her üst sınıfa geçtiğinde daha demokrat olacaktır. Ayhan'ın (2005) yaptığı çalışmada da, dördüncü sınıf öğrencilerinin birinci sınıf öğrencilerine göre daha demokrat olduğu belirtilmiştir. Aksi durumda, Şahin'in (2008) çalışmasında görüldüğü gibi, dogmatik puanlar yükseldikçe demokratik tutum puanları anlamlı ölçüde düşecektir.

Demokrasiyi öğretmenin kolay olmadığı, bunun bir yaşam biçimi olduğu ve derslerin işlenmesinde kullanılan yöntemlerin demokratikleşmede çok önemli bir rol oynadığı söylenebilir (Gözütok, 2007, 339). Bir başka deyişle, demokratik tutumların geliştirilmesi için uygun öğretim yöntemlerinin seçilmesi gerekir (Yeşil, 2003, 40). Bunlardan biri de dizgeli öğretimdir. Bu çalışmada yedi hafta boyunca dizgeli öğretimle öğretmen adaylarının demokratik tutumları geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu süre içerisinde, öğretim adaylarıyla

dizgeli öğretim ilkeleriyle ders işlenmiş ve toplanan veriler test edilmiştir. Beklendiği üzere, deney ve kontrol grubunun demokratik tutum ön test puan ortalamaları arasında bir fark görülmemiştir. Son test puan ortalamaları arasında deney grubu lehine demokratik puan ortalamaları yükselmiştir. Ancak, bu yükselme istatistiksel olarak manidar bulunmamıştır.

Araştırmada önemli sonuçlardan biri şudur: Son test uygulamalarından 21 gün sonra deney ve kontrol grubuna kalıcılık testi uygulanmış ve demokratik tutumların deney grubunda daha kalıcı olduğu tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının deney grubunda dizgeli öğretimde yaparak yaşayarak öğrenme sağladıkları ve bunun kalıcılık üzerinde önemli bir etki yarattığı görülmüştür. Özellikle, deney grubu lehine demokratik tutumların alt boyutlarından bilimsellikte ($t=2.07$, $p<0.05$), birlikte çalışmada ($t=2.20$, $p<0.05$) ve azınlık hakları ($t=2.69$, $p<0.05$) konularında istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar gözlenmiştir.

Araştırmada, yedi haftalık bir dizgeli öğretim uygulaması sonucunda istatistiksel olarak manidar olmasa da demokratik tutumlar kontrol grubuna göre daha fazla öğrenilmiştir. Kalıcılıkta ise deney grubu lehine istatistiksel açıdan manidar bir farklılık gözlenmiştir. Bu süreç, dizgeli öğretimin daha uzun süre uygulanması halinde demokratik tutumların öğretebileceğini gösteren işaretleri vermiştir. Sönmez'in (2003) yaptığı bir çalışmada, dizgeli öğretimle demokratik tutum ve davranışların kazanıldığını gösteren çalışma beş yıl sürmüştür. Demek ki, demokratik tutum gibi duyuşsal davranışların öğretilmesi ve benimsetilmesi için uzun bir zaman gereklidir.

Demokratik tutumlarla ilgili "Birlikte çalışma" alt boyutunda, öğretmen adaylarının deney grubunda 3.58'lik ortalamadan 3.24'e düşmesi, kontrol grubunda 3.29'luk ortalamadan 3.18'e düşmesi, yapılan grup çalışmaları ve etkinliklerle, teorik bilgileri uygulamaya geçirmede zorlandıklarını fark etmelerine ve süreç sonucunda daha gerçekçi düşünmelerine bağlanabilir. Birlikte çalışma konusunda bazı grup üyelerinin katkı getirmeden başarıyı sahiplenmesi, aktif üyelerin sömürülme duygusuna kapılması Açıkgoz (2007, 173-174) tarafından yapılan bir çalışmada ortaya konulmuştur. Bu çalışmada da birlikte çalışma boyutundaki düşüşün nedeni grup çalışmasının tam olarak uygulanamamasından kaynaklanabilir.

Araştırmada, deney grubunda demokratik tutumlara ilişkin farkındalığının arttığı, kontrol grubunda ise demokratik ortamın yaratılamamasından dolayı verilen cevapların sadece düşüncede kaldığı ve yaşantı sonucu oluşmadığı ya da olması gereken ideal duruma uygun davranıldığı şeklinde yorumlanabilir. Bu konuda Kağıtçıbaşı (2008,114) farkındalığı 'Kişilerin tutum ve davranışlarının ne ölçüde farkında olduklarını belirtmek için kullanılan bir terim' olarak tanımlamaktadır. Farkındalık tutumlara ulaşmayı kolaylaştırır ve tutum-davranış ilişkisini güçlendirir. Yüksek farkındalık tutumun daha gerçekçi olarak ortaya çıkmasını sağlar (Kağıtçıbaşı, 2008, 114-115). Bu yüzden geleneksel öğretimin farkındalıkları arttırmadığı ve tutumların gerçekçi olarak ortaya çıkmasını engellediği söylenebilir.

Araştırmada, deney ve kontrol gruplarının kalıcılık testi sonuçlarında deney grubu lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Demek ki, dizgeli öğretimle, demokratik tutumların geliştirilmesinde bir kalıcılık sağlanmıştır. Yapılan çalışmalarda (Kayabaşı, 1997; Memişoğlu, 2003; Çetin, 2003; Koçak, 2004; Paş, 2004; Kapıcıoğlu, 2006; Piji, 2006), dizgeli öğretimle öğrenci başarılarında kalıcılık sağlandığı görülmektedir.

Araştırmaya ilişkin öneriler aşağıda verilmiştir:

- Demokratik tutum gibi duyuşsal davranışların kazandırılmasında yedi haftalık süre artırılmalıdır.

- Demokratik tutum gibi duyuşsal boyutun incelenmesinde daha zengin verilere ulaşabilmek için nicel araştırmaların yanında nitel çalışmalara da yer verilmelidir.

NOT (NOTICE)

Bu makale, B. Duman'ın F.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim dalın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

- Açıkgoz, K.Ü., (2007). Aktif Öğrenme (9.Basım). İzmir: Biliş Yayınları.
- Ayhan T.R., (2005). "Üniversite Öğrencilerinin Demokratik Tutum ve Değerleri Üzerine Bir Araştırma: Pamukkale Üniversitesi Örneği". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Binbaşoğlu, C., (2005). Türk Eğitim Düşüncesi Tarihi. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bloom, B.S., (1976) . İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme (Çev. D. Ali Özçelik). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Branson, M.S., (2004). Education For Citizenship And The Teaching Of Democracy In School. Center For Civic Education, USA. Paper Presented At The International Symposium on Democracy Education, Çanakkale.
- Çetin, K., (2003). "İlköğretim Sekizinci Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Atatürk'ün Hayatı Ünitesinin Öğretiminin Dizgeli (Programlandırılmış) Öğretime Göre Değerlendirilmesi". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Duman, T. ve Koç, G., (2004). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öğretim Elemanlarının Demokratik Tutum ve Davranışlarına İlişkin Görüşleri. 13. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı. 6-9 Temmuz 2004, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Malatya. <http://www.pegem.net/dosyalar/dokuman/456.pd> adresinden 25.12.2008 de indirildi.
- Erden, M., (1998). Eğitimde Program Değerlendirme (3. Basım). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ertürk, S. (1998). Eğitimde Program Geliştirme (10.Basım). Ankara: Meteksan Matbaacılık.
- Fidan, N. ve Erden, M., (1998). Eğitime Giriş. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Gömleksiz, M., (1993). "Kubaşık Öğrenme Yöntemi ile Geleneksel Yöntemin Demokratik Tutumlar ve Erişkiye Etkisi." Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adana.
- Gömleksiz, M.N. ve Kan, A.Ü., (2008). Eğitim Fakültesi ve Tezsiz Yüksek Lisans Programlarına Kayıtlı Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumlarının Değerlendirilmesi (Fırat Üniversitesi Örneği). Milli Eğitim Dergisi, 178, 44-63.
- Gözütok, F.D., (2007). Öğretim ilke ve yöntemleri, 2. Baskı. Ankara: Ekinoks Eğitim Dan. Hizm.
- Kağıtçıbaşı, Ç., (2008). Yeni insan ve İnsanlar. İstanbul: Evrim Yayın.
- Kapıcioğlu, M.O.K., (2006). "Dizgeli Öğretimin Etkililiği". Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Kayabaşı, Y., (1997). "Programlandırılmış, Dünya Bankası Eğitim Projesi ve Geleneksel Öğretime Göre Eğitim Gören Öğrencilerin Erişi ve Kalıcılık Düzeyleri". Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Koçak, M., (2004). "Sosyal Bilgiler Dersinde Programlandırılmış (Dizgeli) Öğretimin Erişi, Kalıcılık ve Derse Karşı Tutuma Etkisi". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Kökdemir, D., (2003). "Belirsizlik Durumlarında Karar Verme ve Problem Çözme." Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Koçak, M., (2004). "Sosyal Bilgiler Dersinde Programlandırılmış (Dizgeli) Öğretimin Erişi, Kalıcılık ve Derse Karşı Tutuma Etkisi". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Külahçı, Ş.G., (1995). Öğretmen Yetiştirme Modül Serisi. A-2 Eğitim Programları- Temel Kavramlar ve Program Türleri. Ankara: Özışık Ofset Matbaacılık.
- Memişoğlu, H., (2003). "İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Konularının Öğretiminin Programlandırılmış Öğretime Göre Değerlendirilmesi". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Paş, A.K., (2004). "İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Cumhuriyete Nasıl Kavuştuk Ünitesinin Öğretiminin Programlandırılmış Öğretime Göre Değerlendirilmesi". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Piji, D., (2006). "Dizgeli Öğretime Göre Geliştirilen Eşlik Dersi Programının Akademik Başarıya, Tutuma, Yeterlik Algısına ve Tutuma Etkisi". Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Semerci, Ç., (2007). Öğretmen ve Öğretmen Adayları İçin Yansıtıcı Düşünme Eğilimi (YANDE) Ölçeği'nin Geliştirilmesi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 7(3), 728-752.
- Sönmez, V. (1997). Sevgi Eğitimi (5.Basım). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V., (2003). Dizgeli Öğretimle Sınıf Ortamında Doğrudan Demokrasi. Eğitim Araştırmaları, 11, 64-72.
- Sönmez, V., (2004). Dizgeli Eğitim. Ankara: ANI Yayıncılık.
- Sönmez, V., (2007). Öğretim İlke ve Yöntemleri. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V., (2008). Gelecekteki olası eğitim sistemleri ve bazı araştırmalar, 3. Baskı. Ankara: ANI Yayıncılık.
- Şahin, G., (2008). "İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Demokratik Tutumları İle Dogmatik Düşünce Biçimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yağcı, E., (1998). Demokrasi ve Eğitim. Eğitim ve Bilim, 22 (107), 15-22.
- Yeşil, R., (2004). İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitiminde Yöntem. Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 5 (1), 35-41.